

Český kolonialismus – hodnocení

Obecná charakteristika hodnocených aspektů

Aspekt klíčové kompetence	Začínající	Poučený	Aktivně užívající	Pokročilý
Jednání podle práv a povinností	nezná historické nebo politické nebo sociální souvislosti vybraných společenských problémů	popíše historické nebo politické nebo sociální souvislosti vybraných společenských problémů	chápe historické, politické a sociální souvislosti společenských problémů	chápe široké historické, politické a sociální souvislosti společenských problémů, umí uvést několik příkladů a souvislosti vysvětlit

Metodické komentáře k úlohám

Každý ze zdrojů nabízí argumenty pro obě možnosti, které žáci v závěru volí. Neexistuje tedy jen jedna správná odpověď. Současně se ale ve výběru a argumentaci odráží schopnost žáků porozumět problému dědictví kolonialismu v širších souvislostech. Při hodnocení vyučující nevyhnutelně zohledňuje i celkové znalosti o tématu, které zdroje nemohou zprostředkovat. Fenomén kolonialismu v českých dějinách je relativně nové téma. Při hodnocení žákovských výstupů můžeme vycházet ze základní teze: I když české země nebyly centrem koloniálního obchodu a Rakousko-Uhersko nebylo koloniální velmocí, byly zapojené do obchodní i ideové výměny se západní Evropou. Kolonialismus a obchod s otroky tedy nevyhnutelně ovlivnil i české země.

Otázka 1

Zdroj dokládá, že Emil Holub nebyl pouze cestovatel, ale přemýšlel stejně jako jeho kolegové z Velké Británie (zde měl dokonce větší popularitu než v českých zemích). Uvažoval tedy o zřízení kolonií v Africe a jejich osídlení českými kolonisty. Z různých důvodů (finance, absence vládní podpory) se tento plán nerealizoval. Postoj českých cestovatelů byl různý a komplikovaný – někteří obchod s otroky kritizovali, současně neměli morální problém přivést domorodce do Prahy a ukazovat je v salonech.

Otázka 2

Po vzniku ČSR se objevilo několik iniciativ na získání českých kolonií. Důvody byly nejen ekonomické, ale i politické – znakem impérií byly kolonie a pro Československo jako nový stát bylo otázkou prestiže mít vlastní (byť rozlohou velmi omezené) koloniální území. O bývalých německých koloniích autor nepřemýšlí jako o území, které by mělo mít vlastní suverenitu – prostě se jen změnil majitel – kolonie a jejich obyvatelé jsou od toho, aby je Evropané ovládali a měli z nich ekonomický profit. Plány na vlastní kolonie se nezrealizovaly (velmocí na tom neměly zájem), žádná z bývalých kolonií tedy po České republice nikdy nepožadovala finanční

nebo jiné odškodnění. Čeští úředníci se nicméně angažovali v pohraničí, na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

Otázka 3

Historička Markéta Křížová dokládá, že české země neexistovaly v mezinárodní izolaci a není tedy možné tvrdit, že se jich koloniální obchod netýkal. Křížová nabízí konkrétní příklady dopadu kolonialismu a otrokářství. Tento zdroj je klíčový pro posouzení souvislosti – i když čeští obchodníci otroky nevlastnili a hlavní objem kapitálu zůstal v západní Evropě, prodej produktů i životní styl elit byl na otrokářství navázaný.

Závěrečná otázka

Pro posouzení úrovně občanské kompetence je rozhodující schopnost žáků zaujmout stanovisko a argumentovat. Níže nabízíme modelové odpovědi – každá z nich představuje jednu klíčovou souvislost. Žáci mohou využít i další souvislosti, které nevycházejí ze zdrojů, protože úloha hodnotí jejich občanské postoje, ne dovednost pracovat se zdroji. Vzhledem k povaze úlohy nepovažujeme za chybu, pokud se žáci dopustí zjednodušujících generalizací, které pramení z omezené znalosti historických zdrojů. U některých argumentů uvádíme, že jsou to argumenty pokročilé úrovně.

Argumenty ano, kolonialismus je problém českých dějin

Nelze předstírat, že se nás kolonialismus netýká jenom proto, že kolonie měly třeba Británie nebo Francie – jsme součástí Evropy a je to evropský problém, tedy i náš – argument pokročilé úrovně.

Ceští cestovatelé přemýšleli stejně jako jejich kolegové – chtěli kolonie, protože to v té době bylo „normální“.

Československo se chtělo vyrovnat dalším zemím, proto chtělo mít také kolonie – lidem, kteří to požadovali, na tom nepřišlo nic divného. Na to bychom asi neměli být hrdí. Na Československo navazuje naše státnost, ale ne všechno bychom měli obdivovat.

Práce otroků usnadňovala lidem v českých zemích život – využívali výhody Evropanů, kteří si žijí svoje životy díky utrpení jiných.

Výrobky českých producentů umožnily obchodovat s otroky.

Je nesmysl, aby se česká vláda někomu omlouvala nebo někoho odškodňovala, ale měli bychom o tom mluvit, učit se o tom ve škole, abychom lépe porozuměli, proč to je pro lidi v jiných zemích velký problém – argument pokročilé úrovně.

Argumenty ne, kolonialismus nebyl problém českých dějin

Češi nevlastnili kolonie.

I když někteří lidé chtěli pro Čechy kolonie, nepodařilo se to.

Češi nebyli obchodníky s otroky.

V ČR nežijí potomci otroků ani jejich vlastníků, protože v českých zemích otroci nepracovali – není komu se omlouvat nebo koho odškodnit.

Neexistoval český stát, který by byl za utrpení otroků zodpovědný a měl by se někomu omlouvat.

Lidé v českých zemích z otrokářství měli nějaké výhody, ale tomu se tehdy nedalo vyhnout, pokud chtěli přežít nebo žít běžný život.

Specifikace úrovně žákova výkonu komunikační kompetence v aspektu

Aspekt klíčové kompetence	Začínající	Poučený	Aktivně užívající	Pokročilý
<p>Jednání podle práv a povinností</p>	<p>Žák nevnímá téma kolonialismu jako aktuální problém, neodpovídá na otázky, nezformuluje závěrečnou odpověď.</p>	<p>Žák v závěrečné odpovědi uvede alespoň jeden argument (jednu vybranou souvislost). Neumí vysvětlit, proč by česká společnost měla na dědictví kolonialismu reagovat, resp. proč by neměla, ani s využitím dopomoci.</p>	<p>Žák v závěrečné odpovědi uvede více než jeden argument (minulou i současnou souvislost). Vysvětlí, proč by česká společnost měla na dědictví kolonialismu reagovat, resp. proč by neměla. Využívá dopomoc.</p>	<p>Žák průběžně odpovídá na otázky u zdrojů. V závěrečné odpovědi uvede několik argumentů (různé povahy souvislostí – historické i současné). Současně volí odpověď a) a vysvětlí bez dopomoci, že česká společnost by měla na dědictví kolonialismu reagovat tak, že změní vyprávění dějin. Je třeba vysvětlit, jak vývoj v českých zemích s kolonialismem souvisel a jaké to má dopady na současnou identitu – využívá argumenty pokročilé úrovně.</p>